

LA PERVIVÈNCIA DEL CONCEPTE DE BELLESA COM A PROPORCIÓ I HARMONIA AL LLARG DE LA HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA

Joaquín Barceló Orgler

Estudiant d'Història de l'Art a la Universitat de València.

Aquest treball està concebut com una explicació general de l'evolució del concepte de bellesa com a proporció i harmonia al llarg de la dilatada història de la filosofia. Per a parlar de les consideracions de la bellesa, primer hem de definir el que es concep com a bell, entenent-lo des de la pròpia experiència quotidiana com allò que ens atrau i que per tant insta a posseir-lo¹. Allunyats de tot concepte filosòfic, jutgem-lo a bell qualsevol cosa que ens sembla proporcionada, i això explica, perquè el concepte de bellesa com a harmonia i proporció va ser un dels primers a desenvolupar-se².

Els grecs definien el que era bell amb el concepte de kalón, que englobava tot allò que els agradava, atreïa o despertava admiració, juntament amb el que era bo, just i necessari³. Entre els segles VII i VI a.C., en la koiné grega es començà a forjar una definició del bell en el pensament dels anomenats presocràtics, que assentaren a l'intentar descobrir el hyppo-keimenon de tot, però van ser els Pitagòrics, al segle VI a. de C., aquells que donaren una primera definició objectiva d'aquesta basant-la en l'ordre, el nombre i la proporció; establint-la a partir de la concepció de que tot el que existia tenia una estructura matemàtica bàsica⁴. Ja que per a ells hi existia una harmonia matemàtica que regia el kósmos o univers ordenat i qualsevol cosa era bella sempre que hi tingués unitat i regularitat. Aquesta idea que va ser bàsica per a la definició dels canons de l'antiguitat com el de Políctet i va ser llegada a l'època cristiana per Boeci (segle IV d.C.).

1 ECO, U. (2002). Historia de la Belleza. Madrid: Editorial Lumen, pàgs. 10-11.

2 Ibid., pàg 58.

3 LÓPEZ TERRADA, María José (2007): Introducción a la historia de las ideas estéticas de la Antigüedad. Valencia: Servei de Publicacions de la Universitat de València, pàg.26.

4 GARCÍA BORRÓN, J. C. (1998): "Pitágoras y su orden". A: Historia de la filosofía. I. La antigüedad. Barcelona: Ediciones Serbal, 1998, pàgs.54-64.; TATARKIEWICZ, W. (1987): "La estética de los pitagóricos". A: Historia de la estética. I. La estética antigua. Madrid: Akal, pàgs.87-95.

En la filosofia de Plató (s.V a.C.), el bell és difícil, però al final de la seva vida, va adoptar la definició pitagòrica unint-la amb la de bé, afirmant que tot organisme per ser bell deu posseir unes proporcions justes, determinables i mesurables pel nombre⁵. El seu deixeble Aristòtil (ss.IV-V a.C.), va considerar la definició pitagòrica com una de les tres condicions que alguna cosa havia de complir per ser bell, junt a la dimensió i la perceptibilitat⁶. Els Sofistes (s.V a.C.) van establir la primera antítesi d'aquesta concepció quan van definir la bellesa com una cosa convenient i relativa, considerant-la, per tant, una propietat subjectiva⁷. Plotí (s.III), reformularà aquesta tesi dient que la bellesa era un propietat del món dels sentits que resplendeix en la matèria i que prové del món intel·lectual i, inaugurant la teoria de la resplendor, fent la bellesa sensible⁸. Les obres de Marc Tuli Ciceró (s.I) i de Marc Vitruvi Polió (s.I a.C.), van ser fonamentals per traspassar i llegar aquesta idea inalterada a l'Edat Mitjana⁹.

Sant Agustín de Hipona (s.IV), va acceptar els fonaments de la bellesa clàssica i la va concebre com una qualitat objectiva de les coses, assenyalant que aquesta residia en el nombre, que posseïa un caràcter diví. La filosofia coneguda com del Pseudo-Dionisi, atribuïda durant molt temps a Sant Dionisi Aeropagita (s.V) va reprendre la idea plotiniana i va establir una semblança amb la llum, sent un pilar fonamental per a la estètica de la llum de Robert Grosseteste (ss.XII-XIII), que va ser crucial per al desenvolupament dels vitralls a l'art 5 TATARKIEWICZ, W. (1987): "La estética de Platón". A: Historia de la estética. I. La estética antigua. Madrid: Akal, pàgs.87-95.

6 BARASCH, M. (1971): "Platón". A: Teorías del Arte. De Platón a Winckelmann. Madrid: Alianza, pàgs.17-21; BOZAL FERNÁNDEZ, V. (1997): Historia de las ideas estéticas. Madrid: Conocer el Arte-Historia 16, pàgs. 107-111. 7 BOZAL FERNÁNDEZ, V. (1997), Historia de las ideas estéticas. Madrid: Conocer el Arte-Historia 16, pàg. 113.

8 TATARKIEWICZ, W. (1987): "La estética del período helenístico". A: Historia de la estética. I. La estética antigua. Madrid: Akal, pàgs.177-350.

9 Ibid., pàgs. 345-350.

gòtic. Sant Tomàs d'Aquino (s.XIII), va defensar un concepte de bellesa ampli relacionant-la amb el coneixement empíric, entenent la proporció adequada com la disposició correcta de la matèria i l'adaptació d'aquesta a la seua finalitat¹⁰.

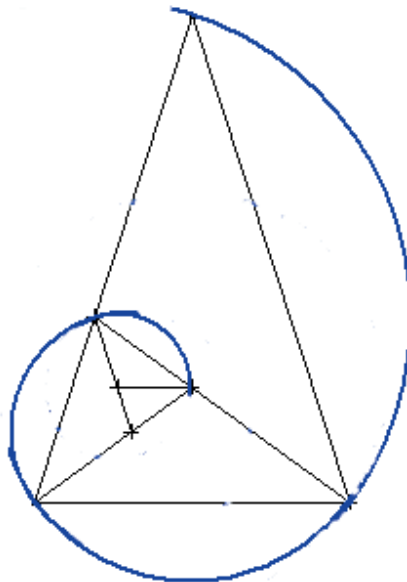
En la filosofia moderna, i concretament durant el Renaixement i la Gran Teoria, aquells que van abordar el tema de la bellesa, foren els propis artistes els que la definirien els seus tractats¹¹. La idea de la proporció, és introduïda per Leone Battista Alberti (s.XV), qui adoptarà el tòpic antic de la bellesa com a harmonia¹². Marsilio Ficino (1433-1499), va ser traductor de Plotí i de Plató i va creure que la bellesa transcendia més enllà de la proporció¹³, opinant que aquesta es trobava en allò que és per si mateix¹⁴. No obstant això defensarà, que la bellesa és harmonia i introduirà la idea de la gràcia, que fa que allò que és bell hi sigui.

Posteriorment durant el classicisme, Giovanni Pietro Bellori (1613-1696) i Nicolás Poussin (1595-1665), van combinar la concepció neoplatònica de la idea amb les proporcions¹⁵. Aleshores la idea és elevada, però descendeix al món material solament si l'artista l'ha preparat per a açò¹⁶. Aquesta idea, defensada per Charles Le Brun (1619-1690) i la Académie française¹⁷ i durant la Querèlle des Anciens et des Modernes, la trobem com un concepte fonamental en el bàndol dels anomenats antics, encapçalats per François Blondel (1705-1774), mentre que en els arguments dels germans Perrault, portaveus dels moderns, podem veure com es dona primacia al concepte d'artista com a creador, abandonant-se ja la necessitat de crear obres a tenor de la proporció¹⁸.

Durant la Il·lustració amb *Aesthetica* (1764) d'Alexander Baumgarten naixia la nova disciplina, i amb la *Crítica del Judici* de Kant, es donaven els primers passos en ella, va succeir l'anomenada crisi de la categoria de la bellesa¹⁹. La defensa de la idea de la bellesa d'arrel pitagòrica, va ser realitzada per Winckelmann (1717-1768), Mengs (1728-1779), Addison (1672-1719) i Hume (1711-1776), que introduirà les

sensacions i el plaer estètic. Però altres autors com Edmund Burke (1729-1797), la van atacar fortament a aquesta concepció, arribant a assenyalar que no es podia basar la bellesa en la proporció. Tanmateix, molts autors de l'època s'allunyaran d'aquest aspecte, donant-li major major importància al que sigui pintoresc, curiós, patètic. Durant la convulsa filosofia contemporània, aquest concepte es relegarà i donarà pas a una nova idea de l'art i nous pensaments com els que van articular les avantguardes i la complexa situació relativa actual del que és bell.

Per acabar, a modus de conclusió, hi senyalarem que si analitzem la presència de la proporció al llarg del pensament occidental solament podem arribar a una conclusió: sempre hi ha romàs. Es dir, pràcticament no ni ha hagut cap etapa ni artística ni filosòfica que no la haja tingut com un principi fonamental i en la actualitat segueix sent un element molt important. Doncs, el concepte com les mateixes concepcions d'art i de bellesa ha anat variant però sempre ha tingut la proporció com un element fonamental al que basar-se com hi demostra el fet de que en el llenguatge vulgar "amorf" hi sigui considerat com un insult.

10 BARASCH, M. (1991): "La Edad Media". A: Teorías del Arte. De Platón a Winckelmann. Madrid: Alianza, pàgs 48-94.

11 BOZAL FERNÁNDEZ, V. (1997), Historia de las ideas estéticas. Madrid: Conocer el Arte-Historia 16, pàg. 126.

12 TATARKIEWICZ, W. (1987): "Primacias de la estética". A: Historia de la estética. III. La estética moderna. Madrid: Akal, pàgs.11-14.

13 TATARKIEWICZ, W. (1987): "El legado de la estética antigua". A: Historia de la estética. III. La estética moderna. Madrid: Akal, pàgs.24-30.

14 BOZAL FERNÁNDEZ, V. (1997), Historia de las ideas estéticas. Madrid: Conocer el Arte-Historia 16, pàg. 139.

15 SALZMAN, Daniela: "La estética preilustrada e ilustrada". A: Temakel: mito, arte y pensamiento. [article en línia]. [Data de consulta: 8 de febrer de 2004].

16 BOZAL FERNÁNDEZ, V. (1997), Historia de las ideas estéticas. Madrid: Conocer el Arte-Historia 16, pàg. 123-124.

17 ECO, U. (2002). Historia de la Belleza. Madrid: Editorial Lumen, pàgs. 30-35.

18 Ibid, pàg.35.

19 ARANDA TORRES, C. (2004): Introducción a la estética contemporánea. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Almería, Almería, pàgs. 23-45.